

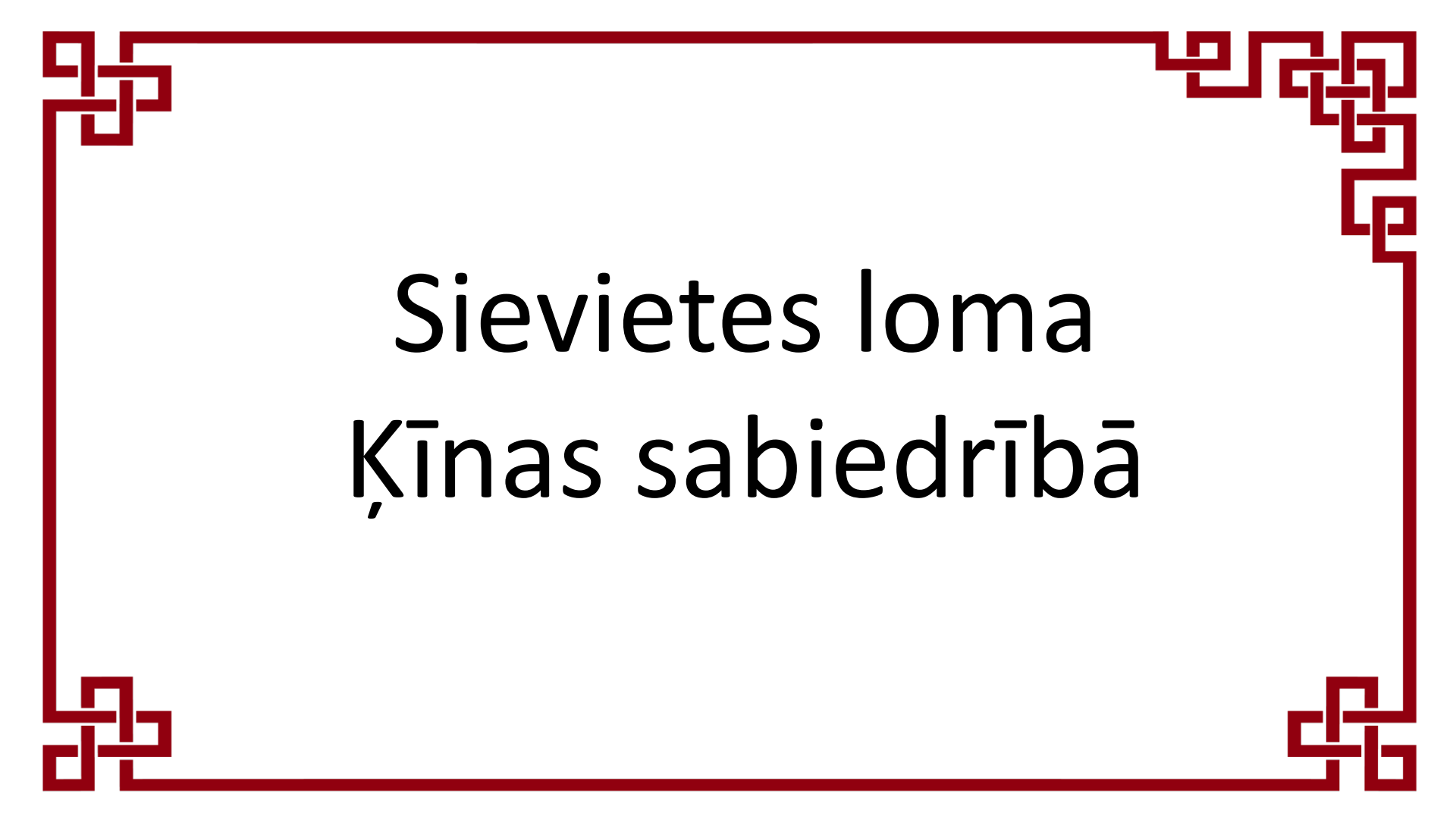

levērojamākās sievietes Ķīnā I

Autore: Katrīna Barisa
LU MSP Orientālistika 2. kurss

Saturs

1. Sievietes loma Ķīnas sabiedrībā
 - Sievietes loma senajā Ķīnā
 - Sievietes loma modernajā Ķīnā
2. Dievietes
 - Guanĵiņ
 - Madzu
 - Čane
3. Leģendārās skaistules
 - Sji Ši
 - Van Džaodzjuņ
 - Diao Čaņ
 - Jan Guifei
4. Karavadones
 - Fu Hao
 - Hua Mulaņ
 - Madama Džen

Sievietes loma Ķīnas sabiedrībā

Sievietes loma senajā Ķīnā

Ķīnas tradicionālā sabiedrība ir *patriarhāla*, kur sieviete, galvenokārt, ieņem ģimenes lomu – kultūrā un sabiedrībā noteiktas attiecības, kas balstās uz ģimeniskām saitēm. Sievietes ir meitas, māšas, sievas, vedeklas, mātes un sievas vai vīra mātes. Visās šajās lomās sievietēm bija pienākums rīkoties saskaņā ar vīriešu kārtas radinieku velmēm un vajadzībām.

Konfuciānisma mācība atstāja iespaidu uz sievietes lomu sabiedrībā. Sievietēm bija zemāks sociālais un politiskais status nekā vīriešiem, un viņas bija pakļautas “*Trīs paklausības un četriem tikumības principiem*”.

Saŋcunside 三从四德 (Trīs paklausības un četri tikumības principi)

1. 未嫁从父 Neprecētai [jaunavai] jāseko tēvam;
2. 既嫁从夫 Izejot pie vīra, jāseko vīram;
3. 夫死从子 Pēc vīra nāves, jāseko dēlam.

Saskaņā ar konfuciānisma mācību, sievietēm bija jāklausa vīriešu kārtas radniekiem - vispirms saviem tēviem, pēc tam vīriem un, visbeidzot, esot atraitnei - viņu dēliem.

Konfūciānisma mācības “*četri tikumības principi*” jeb Side 四德 diktēja sievietes uzvedību sabiedrībā. Sievietes galvenie 4 tikumi bija: augsta morāle, pareiza runa, pieticīgs izskats (pieklājīgas mainieres) un rūpīgs darbs.

1. 妇德 Sievietes morāle;
2. 妇言 Sievietes runa;
3. 妇容 Sievietes izskats;
4. 妇功 Sievietes darbs.

Līdz Cjin dinastijai (1644.- 1911. g.) sieviešu izglītība aprobežojās ar sociālās ētikas un ģimenes tradīciju mācīšanu, uzsvārot kā izturēties kā tikumīgai sievai un labai mātei.

Senajā Ķīnā bija ierasts, ka jaunas meitenes tiek saderinātas piecpadsmit gadu vecumā un izprecinātas divdesmit gadu vecumā. Ķīniešu tradicionālajā ģimenes modelī, vīrietis varēja apņemt sievu un vairākas konkubīnes, tāpēc sievietes bija spiestas sacensties par sava vīra mīlestību. Sievietes galvenais uzdevums bija dāvēt pēcnācējus, dēlus. Konfūcija sekotājs Mendzi 孟子 teica, ka vislielākā necieņa pret vecākiem ir pēcnācēju neesamība.

Saskaņā ar Senās Ķīnas likumiem vīrietis varēja šķirties no savas sievas, bet viņai nebija šādu tiesību, izņemot gadījumus, ja vīrs sevišķi slikti izturējās pret savas sievas ģimeni.

Pieņemtie šķiršanās iemesli:

1. sieva nespēj dzemdēt vīriešu kārtas mantinieku;
2. pierādījumi par sievas neuzticību;
3. sieva neizrāda pietakamu cieņu pret vīra vecākiem;
4. zādzība;
5. smaga vai bīstami infekcioza slimība;
6. sievas greizsirdība;
7. sieva runā pārāk daudz.

Sieviešu ieguldījums sabiedrībā tika atzīts daoismā un *jiņ* 阴 un *jan* 阳 principos. Prakses pamatā daoisms ir dzimumu neitrāla reliģija, kas uzsver gan vīrišķības, gan sievišķības duālismu un nozīmi pēc vajadzības, savstarpēji papildinošus spēkus, kas nevar pastāvēt viens bez otra.

Daoisma plašajā panteonā ir daudz svarīgu sieviešu dievu. Divi ievērojami piemēri ir Rietumu māte jeb Sjivanmu 西王母 un Dao māte jeb Daomu 道母. Līdzīgi kā hinduismā, daoisma reliģija piedāvā iespēju saskatīt vienu dievību pārstāvētu gan sievišķā, gan vīrieša formā.

Saskaņā ar daoistu kosmoloģiju, *jancji* 阳气 un *jiņcji* 阴气 - papildinoši, pretēji spēki - ir pirmatnējā vīrišķīgā un sievišķā enerģija. Viens nevar pastāvēt bez otra, norādot uz vienlīdzību starp vīrišķo un sievišķo.

Tomēr arī šeit vīrišķais *jan*, iespējams, konfūciānisma ietekmē, ar savām asociētajām īpašībām tiek raksturots kā dominējošais, un tiek uzskatīts par pārāku nekā sievišķais *jiņ*: ciets pret mīkstu, spēcīgs pret pakļāvīgu, gaišs pret tumšu, bagāts pret nabadzīgu utt.

Tomēr daoismā šī dzimumu līdztiesība nav izpaudusies vēsturiski, sevišķi ar konfuciānisma iesākto *patriarhālo hierarhiju* parādīšanos. Sievietes bieži ir kalpojušas kā mediji vai orākuli, lai sazinātos ar gariem, nevis kā priesteri. Daoisms kā organizēta reliģija ir piedzīvojusi ļoti maz sieviešu priesteru.

Senajā Ķīnā visu meiteņu izglītība balstījās uz iepazīšanos ar vissarīgāko no konfūciānisma tikumiem, kādam jāpiemīt labi audzinātai sievietei, – būt padevīgai un paklausīgai.

Sieviešu izglītība sastāvēja tikai no kulinārijas, šūšanas, adīšanas, kokvilnas vērpšanas un mājsaimniecības uzturēšanas. Šīs prasmes tika apgūtas ar vecāku vai auklīšu starpniecību (ja meitenes bija no turīgas ģimenes), nevis formālās izglītības rezultātā.

Senajā Ķīnā sievietes nevarēja mācīties gleznot vai rakstīt, un viņām tika liegta politika. Tikai Tan 唐 dinastijas (618. -907. g.) laikā Hu tautas, kura milzīgā apjomā migrēja no ziemeļiem uz dienvidiem, ietekmē sieviešu stāvoklis nedaudz uzlabojās un parādījās sievietes, kas nodarbojās ar rakstniecību, dzeju, otas un tintes darbiem.

Ar Sun 宋 dinastijas (960.- 1279. g.) atnākšanu, valstī no jauna sāka dominēt konfūciānisma mācības idejas un mazinājās sieviešu loma sabiedrībā. Sieviešu izglītība atgriezās pie sociālās ētikas un ģimenes tradīciju mācīšanas, kuru mērķis bija paklausīgas sievas un labas mātes stereotipa nostriprināšana. Atgriezās pie “Sievietes tikums ir būt bez talanta” jeb “Sievietes spēks ir viņas neziņā” idejas.

Sun 宋 dinastijas laikā (960.- 1279. g.) aizsākās “kāju siešanas prakse”. Meitenēm, sākot no trīs gadu vecuma, kājas gadiem ilgi tika saspiestas stiprinājumos, sakot, ka iegūtās mazās pēdas patiks viņas nākamajam vīram.

Mūsdienās sinologi tic, ka šī tradīcija pastāvēja tik ilgi (aizliegta 1912. g.), jo tai bija skaidrs ekonomiskais pamatojums - tas bija veids, kā pārlicināties, ka jaunas meitenes nekustīgi sēž un palīdz izgatavot tādas preces kā dziju, audumu, paklājus, apavus un zvejas tīklus – preces, no kā bija atkarīgi ģimenes ienākumi, lai arī pašām meitenēm teica ko citu.

Sievietes loma modernajā Ķīnā

Laika posmā no Cjin dinastijas beigām 1911. gadā līdz Ķīnas Tautas Republikas dibināšanai 1949. gadā sieviešu loma Ķīnas sabiedrībā sāka dramatiski mainīties un ir notikušas milzīgas pārmaiņas sieviešu izglītībā.

1919. gada „Ceturtais maijs” feministu kustība bija pirmā feministu kustība Ķīnā, kas atklāti un sistemātiski apstrīdēja Ķīnas sabiedrības dzimumu noslāņošanos. Tomēr šī kustība ietvēra un skāra tikai nelielu skaitu pilsētas un elites sievietes. Lielāko daļu sieviešu, kas dzīvoja laukos, šī kustība ietekmēja ļoti minimāli.

Sākot ar 1895. gadu beidzot tika nopietni apspriests jautājums par meiteņu skolu izveidi, un tikai 1920. gadu beigās meitenes oficiāli tika uzņemtas Ķīnas universitātēs.

Pašreizējā izglītības sistēmā modernajā Ķīnā var teikt, ka ir sasniegta abu dzimumu vienlīdzība un arī sieviešu izglītības mērķis tālu pārsniedz tradicionālās funkcijas.

Pēc Komunistu nākšanas pie varas Ķīnā, 1950. gadā ĶTR valdība veicināja dzimumu līdztiesību un uzlaboja sieviešu stāvokli sabiedrībā pieņemot Laulību un Zemes likumus.

Saskaņā ar Laulību likumu prostitūcija, konkubīnes, piespiedu laulības un nepilngadīgo saderināšanās tika aizliegtas. Laulību pamatā bija jābūt savstarpējai piekrišanai. Sievietes un vīrieši vienlīdz brīvi varēja precēties un šķirt laulību.

Šajā laikā valdība arī uzsāka kampaņas sieviešu mobilizēšanai dalībai darbaspēkā, ko pieprasīja ekonomikas pārstrukturēšana Ķīnas Tautas Republikas sākuma posmā.

Vislabāk to raksturo ĶTR Partijas priekšsēdētāja Mao Dzedun 毛泽东 (1893.-1976. g.) slavenais citāts: “Sievietes tur pusi debess [juma]” (妇女能顶半边天).

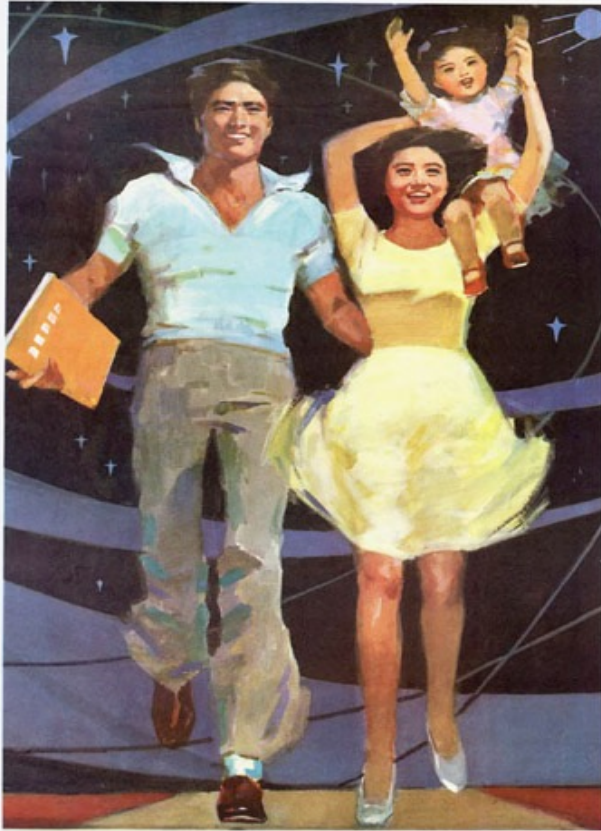

Komunisms mobilizēja sievietes darba spēkā, bet viņas tā arī nerasniedza vienlīdzību ar vīriešiem, kā arī nerasniedza egalitāro pašnoteikšanos vai sociālo autonomiju.

Komunisms lika vīriešiem un sievietēm strādāt kopā, bet joprojām iezīmējas Ķīnas tradicionālais konfūcisms, kas nicina “spēcīgās sievietes”.

Šīs ideoloģiskās pretrunas rezultātā izveidojās sabiedrība, kurā sievietēm ar augstiem karjeras sasniegumiem ir grūti atrast partnerus, un sievietes saskaras ar aizspriedumiem augstākajā izglītībā un darba vietā.

优生优育 振兴中华

1978. gadā ieviestā “viena bērna politika” 独生子女政策 rada milzīgu spiedienu uz jaunām ģimenēm, jo rūpes par vecāka gadagājuma vecvecākiem gulstas uz vienu mazbērnu un viņa dzīvesbiedru. Tā kā uzņēmumiem ir tendence dot priekšroku darbiniekiem vīriešiem, bērnu audzināšana galvenokārt attiecas uz sievietēm.

Sākot ar 2016. gadu dzimšanas plānošanas valsts politika ļauj katram pārim dzemdēt divus bērnus.

Sabiedrībā ir parādījis jauns fenomens – “*pāri palikušās sievietes*” jeb šenņu 剩女. Tas ir nicinošs termins, ar kuru apzīmē neprecētas sievietes kam tuvu trīsdesmit un pēc tām. Šīs sievietes bieži izvēlas par labu savai karjerai un izglītībai, nevis laulībām.

Daudzas sievietes atzīst, ka, meklējot partneri, finansiālais stāvoklis bieži ir svarīgāks par personīgo saderību.

Līdz ar to, lai gan mūsdienās sievietes nenomāc Imperiālās Ķīnas diskriminējošās konfūcisma tradīcijas, viņas sastopas ar jauniem izucinājumiem, sociāliem ierobežojumiem un spiedienu.

Mūsdienās nav vispārpieņemtas sieviešu lomas Ķīnas sabiedrībā. Sieviešu loma atšķiras pāri dažādām sociālajām robežām, un lai arī teorētiski ir bezgalīgas iespējas, tām piekļūt var tikai dažas sievietes.

Dažas sievietes ieņem sabiedrībā augstus amatus un ir izpilddirektores vai valdības amatpersonas, bet citas izvēlas pilnīgi atšķirīgu dzīvesveidu.

Literatūras avoti

- **Cartwright, Mark.** Women in Ancient China. The Ancient History Encyclopedia. Publicēts: 2017/10/19. <https://www.ancient.eu/article/1136/women-in-ancient-china/> [skatīts 2020.01.14.]
- **Conway, Timothy.** Chapter Four Women of Taoism. Enlightened-Spirituality.org 2017. https://www.enlightened-spirituality.org/Women_of_Spirit_Chapter_Four_Taoism.html [skatīts 2020.01.14.]
- **Ebrey, Patricia.** Women in Traditional China. Asia Society. <https://asiasociety.org/education/women-traditional-china> [skatīts 2020.01.14.]
- **Hunt, Katie.** Work, not sex? The real reason Chinese women bound their feet. CNN - Cable News Network. Publicēts: 2017/05/22. <https://edition.cnn.com/2017/05/21/health/china-foot-binding-new-theory/index.html> [skatīts: 2020/01/15]

- Iron Women, Foxy Ladies. chinese posters.net. Publicēts: 2019/10/13.
<https://chinese posters.net/themes/population-policy.php> [skatīts: 2020.01.11] <https://chinese posters.net/themes/population-policy-2.php> [skatīts: 2020.01.11]
- **Li, Yuhui.** Women's Movement and Change of Women's Status in China. Journal of International Women's Studies, 1(1), 2000. 30-40 lpp.
- **Lyme, Chloe.** Now and then: Incredible pictures show a Chinese university's first female students and their counterparts 90 years later. Daily Mail - Associated Newspapers Ltd. Publicēts: 2016/03/16.
<https://www.dailymail.co.uk/news/peoplesdaily/article-3494842/Then-Incredible-pictures-Chinese-university-s-female-students-counterparts-90-years-later.html> [skatīts: 2020/01/15]

- New Marriage Law (1950). chinese posters.net. Publicēts: 2019/10/13. <https://chinese posters.net/themes/marriage-law.php> [skatīts: 2020/01/11]
- **Reninger, Elizabeth.** Gender and Taoism. Learn Religions. Publicēts: 2019/06/25. <https://www.learnreligions.com/gender-and-the-tao-3183069> [skatīts: 2020.01.15.]
- Population Policy. chinese posters.net. Publicēts: 2019/10/13. <https://chinese posters.net/themes/population-policy.php> [skatīts: 2020/01/11] <https://chinese posters.net/themes/population-policy-2.php> [skatīts: 2020/01/11]

- **Taylor, Rodney L., and Howard Y. Choy.** The illustrated encyclopedia of Confucianism. Nujorka: Rosen Pub. Group, 2005.
- **Wielink, Michael.** Women and Communist China Under Mau Zedong: Seeds of Gender Equality. The General: Brock University Undergraduate Journal of History, 4, 2019.128–142 lpp.
- **Wong, Yin Lee.** Women’s education in traditional and modern China. Honkonga: Women’s History Review, 4(3),1995. 345–367 lpp.
- **Yao, Xinzhong.** RoutledgeCurzon encyclopedia of Confucianism. Nujorka: Routledge, 2003.

Dievietes

Guaņjiņ 观音

- Kīniešu budisma *bodhisattva*
- *Avalokiteshvara*
- bezgalīga līdzjūtības un žēlsirdības dieviete
- “Tā, kas dzird visu balsis” jeb Guaņšijiņ 观世音
- It sevišķi nozīmīga dieviete “Tīras zemes budisma skolā” 淨土宗
- Leģenda vēsta, ka Guaņjiņ ir vēsturiskas personas Miaošaņ reinkarnācija

Viņas izcelsme meklējama Indijā, kur tā pazīstama kā *Avalokitesvara*, kuras vārds nozīmē "Tā, kura nolūkojas uz pasauli un dzird cilvēku balsis".

Ķīnā Guanjiņ ienāca 1. gs. caur Zīda ceļu.

12. gs. Ķīnā tai piedēvēja sievietes veidolu.

Ķīnas budsimā Guanjiņ uzskata par žēlsirdības, zināšanu un mīlestības iemiesojumu. Tā tiek attēlota sēžot uz lotusa zieda – budisma šķīstības simbola - un rokās turot Lindzi augu, kas dziedē visas slimības.

Ķīnieši tradicionāli tic, ka ikvienam, kas pielūgs Guanĵiņ, tiks dziedētas visas slimības.

Tradicionāli ķīnieši tic, ka Guanĵiņ var palīdzēt sievietēm tikt pie bērniņa, tāpēc arī mākslā tā tiek attēlota rokās turot puisēnu.

Leģenda vēsta, ka Guanĵiņ ir imperatora meitas Miaošaņ reinkarnācija. Viņas tēvs viņu nogalināja, jo Miaošaņ nevēlējās precēties, un izvēlējās kļūt par mūķeni. Pēc nāves viņa pārvērtās par svētu garu un reinkarnējās par Guanĵiņ, lai palīdzētu citiem cilvēkiem.

Literatūras avoti

- **Smith, Bonnie G (red.).** The Oxford encyclopedia of women in world history. Ņujorka: Oxford University Press, 2008. 405.-407. lpp.
- **Perkins, Dorothy (red.).** Encyclopedia of China : History and Culture. Ņujorka: Taylor and Francis, 2013. 196. lpp.

Madzu 妈祖

- Pazīstama arī kā “Debesu imperatore” 天后, “Debesu svētā māte” 天上圣母 un “Dzeltenās jūras dieviete”
- Dieviete Ķīnas budismā un daoismā
- Jūrnieku un zvejnieku patronese
- Cēlusies no vēsturiskās personas Liņ Monian 林默娘 (960. - 987. g.)
- *Madzuisms* – ticība Mazu

11. gs. Madzu tika iekļauta Ķīnas dievību panteonā.

Budismā Madzu pārstāv Guanjiņ līdzjūtību aizsargājot jūrniekus.

Daoismā viņa izcili pārzina daoisma mācību, atrodot Dao kalnu augstumos un pierādot, ka tas ir iespējams.

Konfūciānisma mācības sekotājiem Madzu ir piemērs godbijībā pret vecākiem, jo viņa metas ūdenī, lai glābtu savu ģimeni un meklē viņus dienām ilgi.

Mākslā Madzu parasti tiek attēlota pie bangojoša ūdens un laivām. Viņa ir tērpusies sakranās drānās, kas rotātas ar dārakmeņiem, un viņas galvu rotā imperatores matu sakārtojums. Parasti Madzu rokās arī tur cermoniālo plāksni vai zizli, kas apliecina viņas pārdabiskās spējas.

Pastāv daudz dažādu leģendu par Madzu. Parasti tās vēsta, ka Madzu ir bijusi vēsturiska persona vārdā Liņ Monian. Viņa bija dzimusi 960. gada trešā lunārā mēneša 23. dienā Putiaņ reģionā, Fudzjiaņ provincē.

Leģenda stāsta, ka Liņ Monian ieņemšana bija brīnumaina - viņas māte pielūdza Guanjiņ, lai tā dāvai viņai bērnu. Par cik bērns dzimšanas laikā neraudāja, viņu nosauca par “Mēmo jaunavu” jeb Monian 默娘.

Viņa mira pāragri, 28 gadu vecumā, glābjot tēvu un viņa zvejas kuģi no vētras jūrā. Pēc pašai dziedzīgas nāves, Nefrīta imperators uzņēma viņu dievu panteonā kā Madzu dievieti.

1122. gadā Fudzjiaņ provincē tika uzcelts pirmais Madzu dievietei veltītais templis.

Ķīniešu jūras braucēji un kolonisti izplatīja Madzu ticību pa visu pasauli – Taivānā, Japānā, Korejā, Malaizijā, Singapūrā, Amerikā utt.

20. gs. beigās Taivānā tika saskaitīti vairāk kā 800 tempļi, kas ir veltīti Madzu.

Katru gadu vairāk nekā 100 000 ticīgo veic svētceļojumu uz Putiaņ reģionu – Madzu dzimšanas vietu.

Madzu tempļos par godu dievietei tiek atzīmētas viņas dzimšanas un nāves dienas. Svinību aktivitātes iekļauj ķīniešu operas uzvedumus, svētku procesijas pa pilsētas ielām, leļļu uzvedumus utt.

Literatūras avoti

- **Melton, J. Gordon.** Religious celebrations : an encyclopedia of holidays, festivals, solemn observances, and spiritual commemorations. Santa Barbara, Kalifornija: ABC-CLIO, 2011. 574.- 576. lpp.
- **Pregadio, Fabrizio.** The encyclopedia of taoism. Ričmonda: Routledge, 2013. 741. lpp.
- **Winters, Riley.** Mazu: Legendary Guardian of the Chinese Seas and Social Media Marvel. Ancient Origins. Publicēts: 2018/09/27.
<https://www.ancient-origins.net/myths-legends-asia/mazu-legendary-guardian-chinese-seas-003094> [skatīts: 2020/01/16]

Čane 嫦娥

- Mitoloģiska persona
- Mēness dieviete
- Hou Ji 后羿 sieva
- Čane leģenda tiek minēta saistībā ar Rudens vidus festivālu (中秋节)
- Saukta arī par Hene 姮娥 vai Sue 素娥
- Čane pavadonis ir Nefrīta trusis jeb Mēness trusis 月兔

Čane tēls tiek minēts vairākos ķīniešu vēsturiskos rakstu krājumos, literatūrā un dzejā:

- Huainaņdzi 淮南子
- Šanhaidzjiņ 山海经
- Guican 归藏
- Luši čuņciju 吕氏春秋
- Čuci 楚辞
- Li Bai dzejā
- Ceļojums uz Rietumiem 西游记

Pastāv vairākas leģendas, kas stāsta kā Čane kļuva par mēness dievieti.

Reiz kādam jaunam lokšāvējam vārdā Hou Ji izdevās nošaut deviņas no desmit saulēm. Nemirstīgie viņam kā pateicību izglābto cilvēku vārdā iedeva nemirstības eleksīru. Iedzerot to, viņš pats varēja kļūt nemirstīgs un spētu pacelties debesīs.

Hou Ji bija skaista sieva, vārdā Čane. Kādu dienu, kad Hou Ji nebija mājās, viņa padotais uzbruka Čane un vēlējās atņemt nemirstības eleksīru. Lai to neatdotu zaglim, Čane steigā to izdzēra un aizlidoja uz mēness. Reizi gadā, Rudens vidus svētkos, kad mēness vistuvāk zemei, viņa var satikt savu vīru.

Citas leģendas stāsta, ka Čane sautīgu iemeslu vadīta izdzēra nemirdtības eleksīru. Nemirstīgie sodīja viņu par to neuzņemot debesīs, bet liekot dzīvot uz mēness.

Pirms kļūšanas par mēness dievieti, Čane bija pazīstama visā ar savu skaistumu. Viņa tiek raksturota kā bāla, ar pienkrāsas ādu, ar matiem tikpat melniem kā nakts, un lūpām kā ķiršu ziedi.

Mākslā Čane tiek attēlota kā gracioza jauna dāma, kas valkā stilīgus matu rotājumus un garas, plūstošas drānas. Reizēm viņa rokās tur baltu trusi. Reizēm Čane var tikt attēlota arī kā neglīts krupis.

Legenda vēsta, ka Čane pavadonis ir nefrīta trusis, kas pazīstams arī kā Mēness trusis, Mēness pilī cenšas pagatavot zāles, kas palīdzētu Čane nokļūt atpakaļ uz zemes, atkal sastapt viņa savu vīru. Bet tas nekad neizdodas.

Slavenais ķīniešu dzejnieks Li Bai 李白 rakstīja: “白兔搗药秋复春，嫦娥孤栖与谁邻？” - “Rudens, vasara vai pavasaris baltais trusis berž [nemirstības] zāles; Čane joprojām ir viena vai ar kādu?”

Literatūras avoti

- Four legends you need to know about Mid-Autumn Festival. Chinadaily. Publicēts: 2019/09/12.
https://www.chinadaily.com.cn/a/201909/12/WS5ba1e99fa310c4cc775e70e8_3.html [skatīts: 2020.01.16.]
- **Hamilton, Mae.** Chang'e, Chinese Goddess of the Moon. Mythopedia. <https://mythopedia.com/chinese-mythology/gods/chang-e/>. [Skatīts: 2020.01.16.]
- **Perkins, Dorothy.** Encyclopedia of China : the essential reference to China, its history and culture. Ņujorka: Routledge, 2013.
- **Yang, Lihui, and Deming.** Handbook of Chinese mythology. Kalifornija: ABC-CLIO, 2005.

Leģendārās skaistules

The picture can't be displayed.

Četras izcilās skaistules 四大美女 ir četras leģendāras ķīniešu sievietes – Sji Ši 西施, Van Džaodzjuņ 王昭君, Diao Čaņ 貂蝉 un Jan Guifei 杨贵妃. Viņas visas ir kļuvušas par Ķīnas skaistuma etaloniem un iedvesmojušas ķīniešu idiomās, kuras izmantoto, lai aprakstītu ārkārtīgi skaistus cilvēkus.

沉鱼落雁，闭月羞花

“[Ieraugot šādu skaistumu] zivis aizmirst kā peldēt, meža zosis krīt, mēnes paslēpjas, ziedi kaunējas”

Literatūras avoti

- **Michel, Véronique.** *China Online : Netspeak and Wordplay Used by over 700 Million Chinese Internet Users.* Ņujorka: Tuttle Publishing, 2015.
- **Føhrby, Christian; Jie Deng.** Mingbai: The Four Legendary Beauties Of Ancient China. Publicēts: 2018/03/14.
<https://supchina.com/2018/03/14/mingbai-the-four-legendary-beauties-of-ancient-china/> [sķatīts: 2020.01.15.]

Sji Ši 西施

- Pazīstama arī kā Shi Yiguang 施夷光
- Dzīvoja 509.- 473. g. p.m.ē., Pavasara – Rudens periodā
- Tradicionāli uzskatīta par viskaistāko no 4 izcilajām skaistulēm
- Viņa bija Jue valsts spiedze un palīdzēja gāzt Vu karaļvalsti

Leģenda vēsta, ka Jue valsts zaudēja karā Vu valstij, un Jue valsts valdnieks Guodzjiaņ kļuva par tās vasali. Kad Jue valsts valdnieks atgriezās savā valstī, viņš vēlējās atriekties Vu valsts valdniekam Fučai. Ministri viņam ieteica apmācīt Jue valsts lauku meiteņu grupu un nosūtīt tās kā Fučai kā dāvanu.

Sji Ši trīs gadus tika apmācīta dziedāšanā, dejošanā un politikā. Kad Sji Ši kļuva par Fučai konkubīni, viņa novērsa Vu valsts valdnieka uzmanību no valdīšanas, kamēr Jue valsts gatavoja armiju, lai uzbruktu. Sji Ši dzīvoja kopā ar Fučai 18 gadus un iemīlējās. Kad Jue valsts sakāva Vu valsti un nogalināja tās karali, Sji Ši devās atpakaļ uz savu dzimteni. Citās leģendās ir teikts, ka viņa noslīcinājās.

Lai gan vēsture pārsvarā koncentrējas uz Sji Ši izskatu, viņa tiek attēlota kā varone, nevis kā sieviete, kura sagrāva valsti.

Mākslā parasti tiek attēlota pie ūdens mazgājot zīdu.

Runājot par Sji Ši, iepriekš minētās ideomas 沉鱼落雁 pirmās divas ķīnizīmes var tulkot arī kā: “[Šji Ši skaistums liek] zivīm nogrimt dzelmē”.

Sji Ši skaistums ir iedvesmojis tādus slavenus māksliniekus kā dzejniekus Li Bai, Van Vei un Su Dunpo utt.

Literatūras avoti

- **Føhrby, Christian; Jie Deng.** Mingbai: The Four Legendary Beauties Of Ancient China. Publicēts: 2018/03/14. <https://supchina.com/2018/03/14/mingbai-the-four-legendary-beauties-of-ancient-china/> [skatīts: 2020.01.15.]
- **Lee, Lily X., A. D. Stefanowska, and Sue Wiles.** Biographical dictionary of Chinese women : antiquity through Sui, 1600 B.C.E.-618 C.E. London England New York, New York: Routledge, 2015. 84.- 86. lpp.
- **Michel, Véronique.** China Online : Netspeak and Wordplay Used by over 700 Million Chinese Internet Users. Nujorka: Tuttle Publishing, 2015.
- **Perkins, Dorothy.** Encyclopedia of China : History and Culture. Hoboken: Taylor and Francis, 2013. 581. lpp.
- The top four Beauties of ancient China. Chinese Painting Blog. Publicēts: 2012/08/02. <https://www.artisoo.com/blog/the-top-four-beauties-of-ancient-china/> [skatīts: 2020.01.15.]

Van Džaodzjuņ 王昭君

- Pazīstama arī kā Van Cjan (王牆, 王牆 vai 王嬙) vai Ninhu Jaņdzi 宁胡阏氏
- Dzīvoja 53. – 33. g. p.m.ē., Haņ 汉 dinastijas (206. g.p.m.ē. - 220. g.) laikā
- Viena no četrām izcilajām skaistulēm
- Tika izprecināta politiskās laulībās
- Simbolizē ziedošanos, lai vienotu dažādas kultūras

Leģenda vēsta, ka Van Džaodzjuņ sava skaistuma un talanta dēļ tika izvēlēta kā konkubīne. Kad viņa ieradās Han imperatora Juaņ galmā, viņa atteicās piekukuļot galma mākslinieku Mao Jeņšo, kā to darīja vairums citu jaunavu, tāpēc viņš uzgleznoja viņu neglītu, un, pēc viņas portreta apskatīšanas, imperators Juaņ nekad viņu neizsauca.

Kad ziemeļu tautu valdnieks Huhaņje gribēja sievu apmaiņa pret mieru, imperators Juaņ piedāvāja Van Džaodzjuņ roku. Tikai, kad viņa tika izsaukta uz galmu, atklājās viņas skaistums, bet solījumu nevarēja lauzt.

Cita leģenda stāsta kā Van Džaodzjuņ devās uz ziemeļiem. Viņa ļoti skuma, ka jāatstāj dzimteni, un spēlēja skumjas melodijas uz pipa 琵琶 instrumenta. Garām lidojošās zosis dzirdēja mūziku un, ieraugot skaisto meiteni, aizmirsa plivināt spārnus un nokrita uz zemes.

Mākslā parasti Van Džaodzjuņ tiek attēlota ar pipa instrumentu rokās.

Runājot par Van Džaodzjuņ, iepriekš minētās ideomas 沉鱼落雁 pēdējās divas ķīnziemes var tulkot arī kā: “[Van Džaodzjuņ skaistums liek] meža zosīm aizmirst plivināt spārnus / nokrist”.

Van Džaodzjuņ ir iedvesmojusi tādus slavenus dzejniekus kā Li Bai, Du Fu un Li Šanjiņ u.c.

Literatūras avoti

- **Føhrby, Christian; Jie Deng.** Mingbai: The Four Legendary Beauties Of Ancient China. Publicēts: 2018/03/14. <https://supchina.com/2018/03/14/mingbai-the-four-legendary-beauties-of-ancient-china/> [skatīts: 2020.01.15.]
- **Michel, Véronique.** *China Online : Netspeak and Wordplay Used by over 700 Million Chinese Internet Users.* Ņujorka: Tuttle Publishing, 2015.
- **Lee, Lily X., A. D. Stefanowska, and Sue Wiles.** Biographical dictionary of Chinese women : antiquity through Sui, 1600 B.C.E.-618 C.E. Ņujorka: Routledge, 2015.
- **Su-II, Jeong.** The silk road encyclopedia. Kalfornija: Seoul Selection, 2016.
- The top four Beauties of ancient China. Chinese Painting Blog. Publicēts: 2012/08/02. <https://www.artisoo.com/blog/the-top-four-beauties-of-ancient-china/> [skatīts: 2020.01.15.]

Diao Čaņ 貂蝉

- Pazīstama kā viena no četrām slavenākajām skaistulēm Ķīnā
- Visticamāk nav bijusi vēsturiska persona, bet gan izdomāts tēls, kas darbojās Ķīnā ap 2. gs.
- Pirmo reizi parādījās Luo Guaņdžun (罗贯中) darbā “Leģendas par Trim karaļvalstīm” (三国演义)
- Viņa apbūra tirānisku karavadoni Dun Džou (董卓) un pārlicināja viņa tuvāko sekotāju Ļui Bu (呂布) nogalināt viņu

Ķīniešu ideomas 闭月羞花 pirmās divas ķīnzīmes var attiecināt uz Diao Čaņ: “[Diao Čaņ skaistums] aizēno mēnesi”.

Literatūrā viņa ir pazīstama kā sieviete, kas bija gan skaista, gan tajā pašā laikā pietiekami drosmīga, lai izaicinātu impērijas visietekmīgākos vīriešus.

Grāmatā “Leģendas par Trim taraļvalstīm” Diao Čaņ palīdzēja valsts ierēdnim Van Juņ 王允 atbrīvoties no sava politiskā sāncenša un tirāniskā karavadoņa Dun Džou 董卓.

Ar intrigu palīdzību Diao Čaņ savaldzināja un sanaidoja savā starpā Dun Džou un viņa tuvāko sekotāju Ļui Bu 呂布. Cīnoties par viņas mīlestību, Ļui Bu nogalina Dun Džou.

Literatūras avoti

- **Føhrby, Christian; Jie Deng.** Mingbai: The Four Legendary Beauties Of Ancient China. Publicēts: 2018/03/14. <https://supchina.com/2018/03/14/mingbai-the-four-legendary-beauties-of-ancient-china/> [skatīts: 2020.01.15.]
- **Kenny, Erin; Nichols, Elizabeth G.** Beauty around the world : a cultural encyclopedia. Kalifornija: ABC-CLIO, 2017. 70.- 71. lpp.
- **Michel, Véronique.** *China Online : Netspeak and Wordplay Used by over 700 Million Chinese Internet Users.* Ņujorka: Tuttle Publishing, 2015.
- **Perkins, Dorothy.** Encyclopedia of China : the essential reference to China, its history and culture. Ņujorka: Routledge, 2013. 126. lpp.
- The top four Beauties of ancient China. Chinese Painting Blog. Publicēts: 2012/08/02. <https://www.artisoo.com/blog/the-top-four-beauties-of-ancient-china/> [skatīts: 2020.01.15.]

Jan Guifei 杨贵妃

- Pazīstama arī kā Jan Juhuan 杨玉环
- Guifei 贵妃 nozīmē “dzīvesbiede” (*ang.* consort)
- Jan Guifei dzīvoja 719.- 756. g., Tan 唐 dinastijas laikā
- Viena no četrām leģendārajām skaistulēm Ķīnā
- Vēsturiska persona, Tan dinastijas imperatora Sjuan dzun 唐玄宗 (713.-756. g.) dzīvesbiedre

Pēc viņas nāves, imperators SjuanĶdzun atkāpās no troņa, nododot to vienam no saviem dēliem, un visu savu atlikušo dzīvi dzīvoja noslēgti, sērojot.

Šis mīlas stāsts kļuva par populāru tēmu ķīniešu glezniecībā un dzejā, kā piemēram, slavenā dzejnieka Bai Dzjuji darbs “Mūžīgās nožēlas dziesma” jeb Džanhege 长恨歌, kur autors apraksta imperatora SjuanĶdzun jūtas pret Jan Guifei un viņas zaudējuma sāpes.

Populārās ķīniešu ideomas 闭月羞花 pirmās divas ķīnīzīmes parasti attiecina uz Jan Guifei: “[Jan Guifei skaistums liek] puķēm aiz kauna [pagriezties]”.

Literatūras avoti

- **Dillon, Michael.** Encyclopedia of Chinese history. Ņujorka: Routledge, 2016.
- **Føhrby, Christian; Jie Deng.** Mingbai: The Four Legendary Beauties Of Ancient China. Publicēts: 2018/03/14. <https://supchina.com/2018/03/14/mingbai-the-four-legendary-beauties-of-ancient-china/> [skatīts: 2020.01.15.]
- **Michel, Véronique.** *China Online : Netspeak and Wordplay Used by over 700 Million Chinese Internet Users.* Ņujorka: Tuttle Publishing, 2015.
- **Perkins, Dorothy.** Encyclopedia of China : the essential reference to China, its history and culture. Ņujorka: Routledge, 2013. 595. lpp.
- The top four Beauties of ancient China. Chinese Painting Blog. Publicēts: 2012/08/02. <https://www.artisoo.com/blog/the-top-four-beauties-of-ancient-china/> [skatīts: 2020.01.15.]

Karavadones

Fu Hao 妇好

- Dz. 12. gs. p.m.ē., Šan din. 商 (17.- 11. gs. p.m.ē.) laikā
- Pirmā sieviete armijas ģenerāle Ʒīnā
- Vadīja četras militāras kampaņas pret Tufan 土方, Cjanfan 羌方, Jifan 夷方 un Bafan 巴方 tautām.
- Viena no valdnieka Vu Din 武丁 dzīvesbiedrēm
- Pazīstama arī kā Mu Sjiņ 母辛 vai Bi Sjiņ 妣辛

Vēsturnieki uzskata, ka Fu Hao ir pirmā sieviete armijas ģenerāle, bet viņas vārds ir ticis atstāts ārpus senajiem klasiskajiem tekstiem.

Fu Hao kopš mazotnes apguva cīņas mākslu, un jaunībā tika iepazīstināta ar daudz izsmalcinātākām kara mākslām. Kopā ar vīru, valdnieku Vu Din, viņa ceļoja par savas valsts lauku reģioniem un labi pārzināja ģeogrāfiju. Iespējams tiešu šo zināšanu dēļ valdnieks viņai uzticēja vadīt militāras kampaņas pret Tufan 土方, Cjanfan 羌方, Jifan 夷方 un Bafan 巴方 tautām. Vienā no šīm kampaņām viņa komandēja ap 13 000 vīru lielu karaspēku. Visas šīs militārās operācijas vainagojās ar uzvarām, un Fu Hao tika daudzīnāta kā visizcilākā valsts karaspēka līdere.

Ir arī zināms, ka Fu Hao vadīja svarīgas upurēšanas cermonijas un viņai piederēja savs īpašums, no kura viņa dāvināja cieņas apliecinājumus karaļa tiesai.

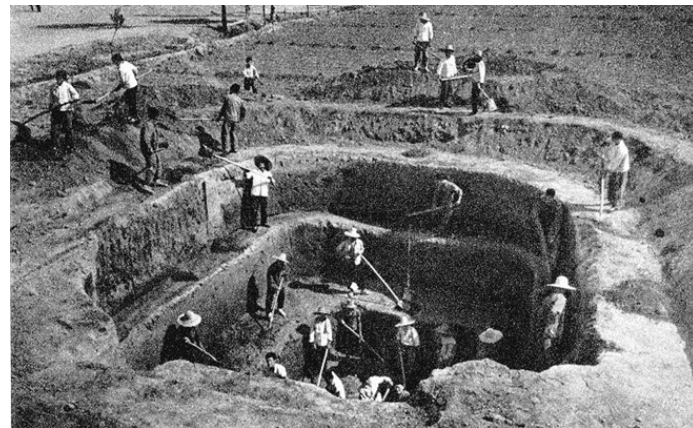

Pēc atgriešanās no pēdējā, ceturtā karagājiena, mira Fu Hao dēls Sjaoji un viņa pati nomira neilgi pēc tam.

Viņas kapenes tika atklātas 1976. gadā netālu no Sjiaotuņcuņ 小屯村 ciema, Anjan 安阳 pilsētas, kādreizējās Šan dinastijas galvaspilsētas Jiņ 殷. Viņas kapenes ir neliela izmēra un atrodas ārpus galvenās karaliskās kapsētas.

Tajās atrada 16 cilvēku un 6 suņu upuru mirstīgās atliekas, kam vajadzēja pavadīt Fu Hao pēcnāves dzīvē, vairākus upurēšanas traukus ar "Fu Hao" ķīnizīmēm, kā arī vairākus ieročus, tai skaitā četrus *Jue* 钺 tipa asmeņus ar "Fu Hao" ķīnizīmēm, kas simbolizēja karaliskās ģimenes varu. Kopumā kapenēs atrada vairāk nekā 1600 apbedīšanas piederumu un vērtslietu, kas norāda uz Fu Hao augsto stāvokli sabiedrībā un nozīmi vēsturē.

Orākula kaulu iegrebumos viņu dēvē arī par "Māti Sjiņ" jeb Mu Sjiņ 母辛 vai "dzīvesbiedri Sjiņ" jeb Bi Sjiņ 妣辛.

Literatūras avoti

- **Ebrey, Patricia B.** A Visual Sourcebook of Chinese Civilization: Shang Tomb of Fu Hao. <https://depts.washington.edu/chinaciv/archae/2fuhmain.htm> [skatīts: 2020.06.15.]
- Lady Fu Hao and her Lavish Tomb of the Shang Dynasty. Ancient Origins. Publicēts: 2014/11/01. <https://www.ancient-origins.net/ancient-places-asia/lady-fu-hao-and-her-lavish-tomb-shang-dynasty-002278> [skatīts: 2020.06.15.]
- **Peterson, Barbara B.** Notable women of China : Shang dynasty to the early twentieth century. Armonka: M.E. Sharpe, 2000. 13.-16. lpp.
- **Theobald, Ulrich.** Fu Hao 婦好. ChinaKnowledge.de - An Encyclopaedia on Chinese History, Literature and Art. Publicēts: 2011/12/29. <http://www.chinaknowledge.de/History/Myth/personsfuhao.html>[skatīts: 2020.06.15.]

Hua Mulaņ 花木兰

- Leģendāra sieviete karavadone Ķīnas folklorā, literatūrā un kino
- Rietumos pazīstama arī kā Mulaņ vai Fa Mulaņ
- Vārds Mulaņ 木兰 latviski nozīmē “Magnolijas zieds”
- Pirmo reizi minēta ap 6. gs. “Senās un jaunās mūzikas pierakstos” 古今乐录 ietvertajā “Balāde par Mulaņ” 木兰辞, kas citos avotos pazīstama arī kā “Dzejolis par Mulaņ” 木兰诗 vai “Dziesma par Mulaņ” 木兰歌
- Agrākais esošais dzejoļa teksts nāk no 11. vai 12. gadsimta Guo Maocjaņ 郭茂倩 sarakstītajiem “Mūzikas biroja pierakstiem” 乐府诗
- Leģendas un dzejoļa darbība norisinās Ziemeļu Vei din. 北魏 laikā (386–535. g.)

Zinātnieki uzskata, ka Hua Mulaņ nav bijusi vēsturiska persona, un šīs sievietes karavadones tēls nāk no Ķīnas tautas leģendas, kas sākotnēji tikusi nodota mutvārdu tradīcijā.

Pirmo reizi Hua Mulaņ ir minēta ap 6.gs. “Senās un jaunās mūzikas pierakstos” 古今乐录 ietvertajā “Balādē par Mulaņ” 木兰辞. Dzejoļa autors un precīzs izveides laiks nav zināms. Domājams, ka balāde tika sarakstīta Ķīnas ziemeļos, reģionā, kur bieži cīnījās pret nomadu karotāju uzbrukumiem. Šis darbs nav saglabājies līdz mūsdienām.

Šim dzejolim sekoja vairākas imitācijas, un Tan din. 唐 (618.-907. g.) akadēmiķis Vei Juanfu 韦元甫 (m. 771) sarakstīja “Dziesmu par Mulan”, kas atrodama Sun din. 宋 (960.-1279. g.) literatūras krājumā “Veņjuanjinhua” 文苑英华.

Agrākais esošais dzejoļa teksts, kas saglabājies līdz mūsdienām, nāk no 11. vai 12. gadsimta Guo Maocjaņ 郭茂倩 apkopotajiem “Mūzikas biroja pierakstiem” 乐府诗, kur ietverti divi Mulaņ veltīti dzejoļi.

Balāde par Mulaņ 木兰辞

1. 唧唧復唧唧, 木蘭當戶織,。
1. Čirks, Čirks [cikādes] atkal un atkal čirkst, [un] Mulaņ pie durvīm [atkan] auž.
2. 不聞機杼聲, 惟聞女歎息。
2. [Vairs] nebija dzirdamas stēļu skaņas, tik vien meitenes nopūtas.
3. 問女何所思, 問女何所憶。
3. Ja jautā meitenei, par ko tā domā? Ja jautā, ko tā atminas?
4. 女亦無所思, 女亦無所憶。
4. [Jaunā] meitene neko nav domājusi, un [itin] neko nav atminējusies.
5. 昨夜見軍帖, 可汗大點兵。
5. Vakar naktī [viņa] redzēja militāro paziņojumu - Hans pulcina lielu karaspēku.
6. 軍書十二卷, 卷卷有爺名。
6. Militārais dokuments bij' divpadsmit ruļļu garš, katrā rullī minēts tēva vārds.
7. 阿爺無大兒, 木蘭無長兄,
7. Ai, [mīļajam] tēvam nav pieauguša dēla, Mulaņ nav vecākā brāļa.
8. 願為市鞍馬, 從此替爺征。
8. [Mulaņ] zvērēja doties uz tirgu pēc segliem un zirga, stāties [sava] tēva vietā, doties karagājienā.
9. 東市買駿馬, 西市買鞍韉。
9. Austrumu tirgū pirka staltu zirgu, rietumu tirgū pirka [labus] seglus.
10. 南市買轡頭, 北市買長鞭。
10. Dienvidu tirgū pirka [zirga] iemauktus, ziemeļu tirgū pirka garu [jo garu] pātagu.

11. 旦辭爺孃去, 暮宿黃河邊。
12. 不聞爺孃喚女聲, 但聞黃河流
水聲濺濺。
13. 旦辭黃河去, 暮宿黑山頭。
14. 不聞爺孃喚女聲, 但聞燕山胡
騎聲啾啾。
15. 萬里赴戎機, 關山度若飛。
16. 朔氣傳金柝, 寒光照鐵衣。
17. 將軍百戰死, 壯士十年歸。
18. 歸來見天子, 天子坐明堂。
19. 策勳十二轉, 賞賜百千強。
20. 可汗問所欲, 木蘭不用尚書郎。

11. Kolīdz gaisma ausa, atstāja tēvu, māti un devās prom. Vakarpusē pārņakšņoja Dzeltenās upes krastos.
12. [Viņa] nedzirdēja [vairs] tēva un mātes saucienus pēc [savas] meitas, bet [tik vien] klausījās Dzeltenās upes plūstošā ūdens čalošanā,
13. Kolīdz gaisma ausa, pameta Dzelteno upi un devās prom. Vakrapusē pārņakšņoja Melnā kalna galotnē.
14. [Viņa] nedzirdēja [vairs] tēva un mātes saucienus pēc [savas] meitas, bet [tik vien] klausījās Jaņ kalnu Hu tautas / barbaru zirgu [pakavu] dunā.
15. Lai dotos kaujā, [viņa] ceļoja desmit tūkstošus li. Traucās pār kalniem un pārejām kā lidojot.
16. Ziemeļu gaiss pletās kā zelta šķindoņa. Aukstā gaisma spīdēja [uz viņas] dzelzs bruņām.
17. Ģenerālis cīnijās simts cīņās un mira. Diženais varonis pēc desmit gadiem atgriezās.
18. Atgriezās, lai satiktu imperatoru. Imperators sēdēja Gaismas zālē.
19. [Viņai] piedēvētie nopelni uzrādīja divpadsmit [dienesta pakāpju] paaugstinājumus, apbalvojumus simts, tūkstots stiprumā.
20. Hans jautāja, ko [viņa] vēlas? Mulaņ nevēlas augsta līmeņa ierēdņa titulus.

21. 願借明駝千里足, 送兒還故鄉。
22. 爺孃聞女來, 出郭相扶將。
23. 阿姊聞妹來, 當戶理紅妝。
24. 小弟聞姊來, 磨刀霍霍向豬羊。
25. 開我東閣門, 坐我西閣床。
26. 脫我戰時袍, 著我舊時裳。
27. 當窗理雲鬢, 對鏡帖花黃。
28. 出門看火伴, 火伴皆驚惶。
29. 同行十二年, 不知木蘭是女郎。
30. 雄兔腳撲朔, 雌兔眼迷離。

21. [Tā vienīgi] alkst aizņemties gaišu kamieli, kas [spēj] noiet tūkstoš Li, lai var atgrieztis dzimtajās mājās.
22. Kad tēvs, māmiņa uzzināja par meitas atgriešanos, [viņi], viens otram palīdzot, atstāja pilsētas mūrus, lai satiktu to.
23. Kad vecākā māsa uzzināja par mazās māsas atgriešanos, [viņa, gaidīdama] pie namdurvīm, uzlika sarkanu kosmētiku un drānas.
24. Kad mazais brālītis uzzināja par lielās māsas atgriešanos, [viņš] asināja zobenu "šķin, šķin" [un pavērsa to] pret cūkām un aitām.
25. Atvērot sava Austrumu paviljona durvis, [viņa] apsēdās savā Ritumu paviljona gultā.
26. Novilkot savu kara formu, [viņa] tērpās savās sendienu drānās.
27. [Stāvot] pie loga, tā sakārtoja [savus skaistos, biezus] matus. [Lūkojoties] spogulī, tā uzlika dzelteno ziedu pūderi.
28. Izejot pa vārtiem, [viņa] redzēja [savus cīņu] biedrus. Visiem [cīņu] biedriem [bija] pārsteigtas [sejas].
29. Kopā ceļojot divpadsmit gadu, [tie nekad] nezināja, ka Mulaņ ir jaunava.
30. Zaķu puisim ir līkumota gaita, bet zaķu meitenes acis ir vēriņas.
31. Bet nolieciet tos abus blakus, un kurš tik gudrs varētu jums pateikt: "Kurš ir puisis, kurš - meitene"?

“Balāde par Mulaņ” vēsta par sievieti Hua Mulaņ, kura pārgērbās par vīrieti, lai ieņemtu sava tēva vietu armijā. Šis dzejolis atspoguļo tādas tradicionālās ķīniešu vērtības kā patriotismu un godbijību pret vecākiem.

Balādes garums ir 330 ķīnziemes, un tai ir 31 rindiņa. Dzejolis ir sarakstīts ar dažādām atskaņām un vārsmu garumiem jeb *zajaņti* 杂言体.

Valoda ir vienkārša un dabiska, dažreiz ar nelielu humoru, it īpaši balādes beigās, un tā sastāv no daudziem frāžu pāriem jeb *duioudzjui* 对偶句 un un atkārtojumiem, kas raksturīgi dziedamiem dzejoļiem. Pat ja balādes melodija ir sen zaudēta (ja tā kādreiz būtu saglabājusies rakstiskā formā), valoda atspoguļo kompozīcijas melodisko raksturu.

Dzejolī teikts, ka *hans* izdeva pavēli iesaukt vīrieti no katras ģimenes armijā. Hua Mulaņ tēvs jau bija vecs un viņai nebija vecākā brāļa, tāpēc viņa izlēma ieņemt tēva vietu karaspēkā. Viņa nopirka zirgu un seglus, un, maskējoties par vīrieti, pievienojās *hana* armijai. Mulaņ dienē armijā 12 gadus ar lieliem panākumiem, taču viņa atteicās no jebkādas atlīdzības, ko piedāvāja imperators un devās prom uz savām dzimtajām mājām, pie ģimenes.

Mūsdienās pastāv vairākas leģendas variācijas, piemēram, kur armija zin, ka Mulaņ ir sieviete vai kur viņa iemīlas armijas ģenerālī.

Tradicionāli Hua Mulaņ tiek uzskatīta par diezgan neglītu, taču tiek cildināts viņas panākumi kara laukā, patriotisms un mīlestība pret vecākiem.

Iedvesmojoties no Hua Mulaņ leģendas, Ķīnas literatūrā ir radītas vairākas teātra lugas un romāni, kā, piemēram, Min din. 明 (1368.-1644. g.) autora Sju Vei 徐渭 (1521.-1593. g.) luga “Mulaņ iet tēva vietā karot” 雌木兰替父从军, un Cjin din. 清 (1644.-1911. g.) autora Jinjuaņ Dzjudžu 瀛园旧主 32 nodaļu garais romāns “Stāsts par brīnumaino meiteni Mulaņ” 木兰奇女传.

1939. gadā Huačēn 华成 filmu kompānija uzņēma režisora Bu Vaņcan 卜万苍 (1903.-1974. g.) filmu “Mulaņ pievienošanās armijai” 木兰从军.

Rietumos iedvesmojoties no leģendas Disney kompānija 1998. un 2004. gadā uzņēma animācijas filmas “Mulan” un “Mulan II”, bet 2020. gadā - pilnmetrāžas filmas adaptāciju “Mulan”, kas balstīta uz 1998. gada animācijas filmas sižeta.

Literatūras avoti

- **Dimuro, Gina.** Meet Hua Mulan, The Legendary Warrior Behind The Disney Classic. All that's interesting. Pulbicēts: 2018/03/07. <https://allthatsinteresting.com/hua-mulan> [skatīts: 2020.06.15.]
- **Fee, Christopher R.; Webb, Jeffrey B.** American myths, legends, and tall tales : an encyclopedia of American folklore. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2016. 355. -356. lpp.
- **Klimczak, Natalia.** The Dramatic True Story Behind Disney's Mulan. Pulbicēts: 2020/05/29. <https://www.ancient-origins.net/history-famous-people/ballad-hua-mulan-legendary-warrior-woman-who-brought-hope-china-005084> [skatīts: 2020.06.15.]
- **Kwa, Shiamin; Idema, Wilt L.** Mulan : five versions of a classic Chinese legend, with related texts. Indianpolisa: Hackett Publishing, 2010.
- **Theobald, Ulrich.** Hua Mulan 花木蘭. ChinaKnowledge.de - An Encyclopaedia on Chinese History, Literature and Art. Pulbicēts: 2019/08/27. <http://www.chinaknowledge.de/History/Division/personsmulan.html> [skatīts: 2020.06.15.]

Madama Džen 鄭氏

- Visspēcīgākā un bēdīgi slavenākā Ķīnas jūras pirātu līdere
- Dz. 1775.- 1844. g., Cjin din. 清 (1636.–1912. g.) laikā
- Dzimusi kā Ši Jan 石阳, bet plašāk pazīstama arī kā “Džen Ji sieva” jeb Džen Ji sao 郑一嫂 un Ķīnas jūras pirātu karaliene
- Pirms laulībām ar pirātu vadoni Džen Ji 郑一, strādāja par prostitūtu
- Pēc vīra nāves mantoja pārvaldībā 500 kuģus un 70000 vīrus, kļuva par pirātu līderi
- Izveidoja pasaulē lielāko floti

Par Madamas Džen dzīvi pirms laulībām ar pirātu līderi Džen Ji 郑一, kas pazīstams arī kā lords Džen, nav daudz informācijas. Zinātnieki uzskata, ka viņa strādāja par prostitūtu vai , iespējams, viņa piedzima un uzauga uz pirātu kuģa, jo tajā laikā bija pieņemts pirātiem dzīvot kopā ar savām ģimenēm uz kuģa.

19. gadsimtā pieaugošās dzimstības un pārtikas trūkuma dēļ cilvēki bija spiesti nodarboties ar pirātismu, kamēr karaliskā ģimene dzīvoja greznībā, un imperatora birokrāti, izspiešanas rezultātā kļuva turīgi. Turīgo pārmērības izraisīja tautas neapmierinātību.

Pirātisms sagādāja lielas bažas Ķīnas imperatoram, kurš mēģināja ierobežot Madamas Džen vīra, lorda Džen, marodierismu, ieceļot viņu par Karalisko staļļu meistaru un piešķirot titulu "Imperatora personāla Zelta pūķis", bet pēc pārsi mēnešiem viņš atkal atgriezās pie pirātisma.

Cjin kundze filmā «Karību jūras pirāti»

Imperators trīs reizes cīnījās ar lordu Džen. Trešajā reizē, 1808. gadā, kad šķita, ka imperatora kaujinieki gūst uzvaru, pirāti, ieskaitot madamu Džen, pārsteidza imperatora floti uzkāpjot uz kuģa ar zobeniem abās rokās, atstājot imperatora floti drupās. Uzbrūkot mūsdienu Vjetnamas krastiem, taifūns izjauca viņu plānus. Daži zinātnieki saka, ka lords Džen tur nomira, bet citi domā, ka viņu aizveda uz zemi, spīdzināja un nogalināja. Ir arī pretrunīgi ziņojumi par madamas Džen reakciju.

Saskaņā ar dažiem avotiem viņa atkāpās, bet citi apgalvo, ka viņa aicināja pirātus pierādīt sevi sievietes komandieres pakļautībā, un kopš tā laika un kļuva par pirātu karalieni.

Daži vēsturnieki apgalvo, ka madama Džen ir politiski manevrējot ieguvusi komandiera amatā, bet citi uzskata, ka viņa ir mantojusi savu vareno stāvokli, apgalvojot, ka tolaik ierasta prakse bija iecelt kapteiņa sievas vispirms par virsleitnantu, bet pēc vīra nāves - par kapteini.

Pēc vīra nāves Madama Džen mantoja pārvaldībā 500 kuģus un 70000 vīrus, pierādīja sevi kā pirātu līderi un kļuva par pirātu karalieni. Madama Džen ne tikai ieguva milzīgu bagātību, bet arī ieguva bīstamu reputāciju un vadīja labi organizētas marodierisma operācijas, vienlaikus uzturot labas attiecības ar saviem padotajiem pirātiem un nabadzīgajiem iedzīvotājiem uz zemes. Madama Džen savu panākumu līmenī ir unikāla, viņa izveidoja pasaulē lielāko floti un ir visspēcīgākais pirāts, kas terorizējis Ķīnas ūdeņus.

Vēsturnieki domā, ka pēc vīra nāves madama Džen aprecēja savu adoptēto dēlu Pao. Viņa ar kopā lordu Džen adoptēja kādu sagūstītu bērnu, jo viņam piemita kādas labas īpašības, ko pirāti augstu vērtēja, un iecēja viņu par lorda Džen labo roku. Citi vēsturnieki uzskata, ka pēc vīra nāves Pao kļuva par madamas Džen labo roku, premjerministru un sarkanās flotes eskadras vadītāju. Ar Pao palīdzību viņa uzturēja spēcīgu izlūkošanas tīklu, kas ļāva viņai sekot līdzi tam, ko vajāt un kurš apsver iespēju viņu vajāt.

Politiski viņa organizēja savu floti kā konstitucionālu monarhiju, kurā viņa bija absolūts monarhs. Lords Džen jau bija sadalījis floti sešās eskadrēs ar savu krāsu karogiem. Tam madama Džen pievienoja padomi ar premjerministru, kur visus izvēlējās viņa.

Madama Džen uzbruka jebkuram kuģim, kas šķērsoja viņas ceļu. Gūstekņi, kas nespēja nopirkt savu brīvību, varēja izvēlēties starp mokošu nāvi vai pievienošanos pirātiem, bet sagūstītās sievietes un bērnus pārdeva verdzībā.

Viņa arī vāca aizsardzības nodevas no piejūras reģiona iedzīvotājiem. No zemniekiem paņemtās preces tika kompensētas. Daži vēsturnieki attēlo viņu arī kā naudas izspiedēju, kas uzbruka piejūras reģionā dzīvojošajiem zemniekiem, kamēr citi apgalvo, ka viņai bija labas attiecības ar saviem biznesa partneriem.

Viņa bija laba biznesmene, un rūpīgi uzskaitīja laupījuma ieguvumus un izdevumus. Savas marodierisma operācijas viņa vadīja kā likumīgu biznesu, un grāmatvedībā laupījumu uzskaitīja kā “preču nodošanu un saņemšanu”. Viņa pārlicinājās, ka viņas kuģi vienmēr ir aprīkoti ar ieročiem un gatavībā, viņai bija labas attiecības ar savu apkalpi.

Lai uzturētu disciplīnu savas komandas starpā, viņa ieviesa stingrus uzvedības noteikumus. Tika aizliegts apkalpei uzmākties sievietēm, ieviesa noteikumus kopējā laupījuma sadalīšanai un atteicās no nežēlīgās prakses - sagūstītās sievietes un bērnus pakarināt aiz matiem pie kuģiem.

Tā vietā sievietes, kas netika pārdotas verdzībā, pirāti varēja iegādāties par savām sievietēm, un pret sievietēm izturējās kā pret augsti stāvošām personām. Visticamāk tam bija finansāls iemesls, jo sievietes, kas pārleca pāri kuģa bortam, radīja finansiālus zaudējumus.

Rīcības kodeksa pārkāpējiem tika piemēroti stingri sodi. Sagūstīto sieviešu izvarošana bija sodāma ar galvas nociršanu, un dezertieriem norāva ausis.

Madama Džen asiņainā valdīšana padarīja viņu par Ķīnas valdības publisko ienaidnieku numur viens, un 1810. gadā Lielbritānijas un Portugāles jūras kara flotes tika iesaistītas, lai viņu sauktu pie atbildības.

Tā vietā, lai cīnītos jūrā, viņa drosmīgi piekrita nodot savu floti un nolikt zobenus. Apmaiņā pret padošanos madamai Džen izdevās nodrošināt uzkrājumus un naudu tūkstošiem apkalpes locekļu, un viņa dzīvoja kā turīga sieviete līdz viņas nāvei 1844. gadā. 69 gadu vecumā.

Daži vēsturnieki uzskara, ka viņa mūža nogalē vadīja bordeli un kontrabandas gredzenu, bet citi apgalvo, ka viņa apprecējās ar Makao gubernatoru; vēl citi saka, ka viņa dzīvoja kā cienījama pirmā lēdija, kas nodarbojās ar kontrabandu.

Literatūras avoti

- **Andrews, Evan.** 5 Notorious Female Pirates. Take a look back at the criminal careers of five of history's most ferocious seafaring women. History TV kanāla mājas lapa. Publicēts: 2015/06/23. <https://www.history.com/news/5-notorious-female-pirates> [skatīts:2020.06.16.]
- **Jensen, Vickie.** Women criminals : an encyclopedia of people and issues. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2012. 349.- 352. lpp.
- **Reese, M. R.** Ching Shih – from Prostitute to Pirate Lord. Ancient Origins. Publicēts: 2018/05/28. <https://www.ancient-origins.net/history-famous-people/ching-shih-prostitute-pirate-lord-002582> [skatīts:2020.06.16.]

Paldies!